

PROTOKÓŁ DODATKOWY II

Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych Genewa, 8 czerwca 1977 r.

(Dz. U. z 1992 r., nr 41, poz. 175, załącznik)

Wstęp

Wysokie Umawiające się Strony, przypominając, że zasady humanitarne zawarte w artykule 3 Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. stanowią podstawę poszanowania człowieka w wypadku konfliktu zbrojnego, nie mającego charakteru międzynarodowego; przypominając także, że dokumenty międzynarodowe dotyczące praw człowieka stanowią podstawową ochronę człowieka; podkreślając potrzebę zapewnienia lepszej ochrony ofiarom powyższych konfliktów zbrojnych; przypominając, że w wypadkach nie przewidzianych przez obowiązujące prawo międzynarodowe ludzie pozostają pod ochroną zasad ludzkości i wymagań społecznego sumienia; uzgodniły, co następuje:

Część I

Cele niniejszego protokołu

Artykuł 1

Materialny zakres stosowania

1. Niniejszy protokół, który rozwija i uzupełnia artykuł 3, wspólny dla Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., nie zmieniając warunków jego zastosowania, ma zastosowanie do wszystkich konfliktów zbrojnych, które nie są objęte artykułem 1 Protokołu dodatkowego, dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół 1) i które toczą się na terytorium Wysokiej Umawiającej się Strony między jej siłami zbrojnymi a rozłamowymi siłami zbrojnymi lub innymi zorganizowanymi uzbrojonymi grupami, pozostającymi pod odpowiedzialnym dowództwem i sprawującymi taką kontrolę nad częścią jej terytorium, że mogą przeprowadzać ciągłe i spójne operacje wojskowe oraz stosować niniejszy protokół.
2. Niniejszy protokół nie ma zastosowania do takich wewnętrznych napięć i niepokoїв, jak rozruchy, odosobnione i sporadyczne akty przemocy oraz inne działania podobnego rodzaju, które nie są uważane za konflikty zbrojne.

Artykuł 2

Osobowy zakres stosowania

1. Niniejszy protokół ma zastosowanie do wszystkich osób dotkniętych przez konflikt zbrojny określony w artykule 1, bez żadnych różnic na niekorzyść ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię lub wiarę, poglądy polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub jakiegokolwiek inne podobne kryteria (zwane dalej „różnicami na niekorzyść”).
2. Po zakończeniu konfliktu zbrojnego wszystkie osoby, które z powodów związanych z tym konfliktem zostały pozbawione wolności lub których wolność została ograniczona, jak również osoby, które po zakończeniu konfliktu doznały takiego traktowania z tych samych powodów, korzystają z ochrony postanowień artykułów 5 i 6 do końca pozbawienia lub ograniczenia wolności.

Artykuł 3

Nieinterwencja

1. Żadne postanowienie niniejszego protokołu nie może być powoływane w celu naruszenia suwerenności państwa lub odpowiedzialności rządu za utrzymanie lub przywrócenie wszelkimi legalnymi środkami porządku publicznego w państwie i za obronę jedności narodowej oraz integralności terytorialnej państwa.

2. Żadne postanowienie niniejszego protokołu nie może być powoływane dla usprawiedliwienia interwencji, bezpośredniej lub pośredniej, z jakichkolwiek powodów, w sprawy wewnętrzne lub zewnętrzne Wysokiej Umawiającej się Strony, na której terytorium toczy się konflikt.

Część II

Humanitarne traktowanie

Artykuł 4

Gwarancje podstawowe

1. Wszystkie osoby, które nie biorą bezpośredniego udziału w działaniach zbrojnych lub które zaniechały takiego udziału, mają prawo- niezależnie od tego, czy ich wolność została ograniczona, czy nie - do poszanowania ich osoby, godności, przekonań i praktyk religijnych. We wszystkich wypadkach należy je traktować w sposób humanitarny, bez czynienia jakichkolwiek różnic na niekorzyść. Zabronione jest wydawanie rozkazu, by nikogo nie zostawiać przy życiu.

2. Bez naruszenia powszechnego charakteru powyższych postanowień następujące działania przeciwko osobom, o których mowa w ustępie 1, są i pozostają zabronione zawsze i wszędzie:

- (a) zamachy na życie, zdrowie lub fizyczną albo psychiczną równowagę osób, zwłaszcza zabójstwa, jak też okrutne traktowanie, takie jak tortury, okaleczenia lub wszelkie postacie kar cielesnych;
- (b) kary zbiorowe;
- (c) branie zakładników;
- (d) działania terrorystyczne;
- (e) zamachy na godność osobistą, w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające, gwałt, zmuszanie do prostytucji i wszelkie postacie zamachów na obyczajność;
- (f) niewolnictwo i handel niewolnikami we wszelkich postaciach;
- (g) grabież;
- (h) groźba popełnienia któregokolwiek z wymienionych czynów.

3. Dzieciom należna jest opieka i pomoc, jakich potrzebują, a w szczególności:

- (a) powinny one pobierać naukę, łącznie z nauką religii i moralności, z uwzględnieniem życzeń rodziców, a w razie nieobecności rodziców osób sprawujących opiekę nad dziećmi;
- (b) należy poczynić stosowne kroki dla ułatwienia łączenia rodzin czasowo rozdzielonych;
- (c) dzieci w wieku poniżej piętnastu lat nie powinny być wcielane do sił lub grup zbrojnych ani też nie powinny otrzymywać zezwolenia na udział w działaniach zbrojnych;
- (d) szczególna ochrona dzieci poniżej piętnastu lat, przewidziana w niniejszym artykule, ma zastosowanie również wtedy, gdy wbrew postanowieniom punktu (c) biorą one bezpośredni udział w działaniach zbrojnych i zostaną pojmane;
- (e) w razie potrzeby należy poczynić kroki - jeśli możliwe za zgodą rodziców lub osób zgodnie z prawem lub zwyczajem sprawujących opiekę nad dziećmi dla ewakuacji czasowej dzieci z obszaru, na którym toczą się działania zbrojne, do obszaru bardziej bezpiecznego w kraju oraz zapewnić, by towarzyszyły im osoby odpowiedzialne za ich bezpieczeństwo i pomyślność.

Artykuł 5

Osoby pozbawione wolności

1. Oprócz postanowień artykułu 4 należy przestrzegać przynajmniej następujących postanowień wobec osób pozbawionych wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, zarówno internowanych, jak i uwięzionych:

- (a) ranni i chorzy powinni być traktowani zgodnie z artykułem 7;
- (b) osoby, o których mowa w niniejszym ustępie, należy zaopatrywać w takim samym stopniu jak miejscową ludność cywilną w żywność i wodę do picia, zapewnić im opiekę w zakresie zdrowia i higieny oraz ochrony przed surowością klimatu i niebezpieczeństwami konfliktu zbrojnego;
- (c) należy im zezwolić na otrzymywanie pomocy indywidualnej i zbiorowej;
- (d) należy im zezwolić na praktyki religijne i - na ich wniosek, jeśli jest uzasadniony - na otrzymywanie opieki duchownej od osób wykonujących funkcje religijne, takich jak kapelani;
- (e) powinny one, w razie skierowania do pracy, korzystać z warunków pracy i zabezpieczeń podobnych do tych, z jakich korzysta miejscowa ludność cywilna.

2. Odpowiedzialni za internowanie lub uwięzienie osób, o których mowa w ustępie 1, powinni również w ramach swych uprawnień przestrzegać następujących postanowień dotyczących tych osób:

- (a) poza wypadkami, gdy mężczyźni i kobiety z jednej rodziny są umieszczeni razem, kobiety powinny mieć pomieszczenia oddzielne od zajmowanych przez mężczyzn i powinny pozostawać pod bezpośrednim nadzorem kobiet;
- (b) należy im zezwolić na wysyłanie i otrzymywanie listów i kart, których liczba może być ograniczona przez uprawnioną władzę, jeśli uzna to za konieczne;
- (c) miejsca internowania i uwięzienia nie powinny być rozmieszczone w pobliżu strefy walki. Osoby, o których mowa w ustępie 1, powinny być ewakuowane, gdy miejsca, w których są internowane lub uwięzione, staną się szczególnie narażone na niebezpieczeństwa związane z konfliktem zbrojnym, jeżeli ich ewakuacja może być przeprowadzona z zachowaniem odpowiednich warunków bezpieczeństwa;
- (d) powinny one korzystać z badań lekarskich;
- (e) ich fizyczne i psychiczne zdrowie lub integralność nie powinny być zagrożone przez żadne nieuzasadnione działanie lub zaniechanie. W związku z tym zabronione jest poddawanie osób, o których mowa w niniejszym artykule, postępowaniu medycznemu niewskazanemu z uwagi na ich stan zdrowia i niezgodnemu z ogólnie uznanymi normami medycznymi, stosowanymi w podobnych okolicznościach medycznych wobec osób znajdujących się na wolności.

3. Osoby nie objęte ustępem 1, których wolność została ograniczona w jakiegokolwiek postaci z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, powinny być traktowane w sposób humanitarny, zgodnie z artykułem 4 oraz z ustępami 1 (a), (c), (d) i 2 (b) niniejszego artykułu.

4. Jeżeli postanowiono zwolnić osoby pozbawione wolności, to podejmujący taką decyzję powinni poczynić odpowiednie kroki w celu zapewnienia bezpieczeństwa tym osobom.

Artykuł 6

Ściganie karne

1. Niniejszy artykuł ma zastosowanie do ścigania i karania przestępstw związanych z konfliktem zbrojnym.

2. Nie wolno wydawać orzeczenia skazującego ani wykonywać kary w stosunku do osoby uznanej za winną, jeżeli sprawa nie zostanie uprzednio rozpatrzona przez sąd zapewniający podstawowe gwarancje niezawisłości i bezstronności. W szczególności:

- (a) postępowanie powinno przewidywać bezzwłoczne powiadomienie oskarżonego o szczegółach zarzucanego mu przestępstwa i zapewnić oskarżonemu przed i w czasie rozprawy wszystkie prawa i środki niezbędne do jego obrony;
- (b) uznanie winnym może nastąpić tylko na zasadzie osobistej odpowiedzialności karnej;
- (c) nikt nie może być skazany za działania lub zaniechania, które według prawa obowiązującego w chwili ich popełnienia nie stanowiły czynu przestępnego. Nie można też nałożyć kary surowszej od tej, jaką można by wymierzyć w czasie, gdy przestępstwo popełniono. Jeżeli po popełnieniu przestępstwa prawo ustanowiło karę łagodniejszą, sprawca powinien z tego skorzystać;
- (d) domniemywa się niewinność oskarżonego, dopóki jego wina nie zostanie ustalona w sposób zgodny z prawem;
- (e) oskarżony ma prawo do obecności na rozprawie;
- (f) nie wolno nikogo zmuszać do składania zeznań na swoją niekorzyść ani do przyznania się do winy.

3. Każdy skazany powinien w chwili skazania być pouczony o służących mu sądowych i innych środkach odwoławczych oraz o terminach, w jakich można z nich skorzystać.

4. Nie należy orzekać kary śmierci w stosunku do osób, które nie miały osiemnastu lat w chwili popełnienia przestępstwa; kary tej nie należy wykonywać wobec kobiet ciężarnych i matek małych dzieci.

5. Po zakończeniu działań zbrojnych władze sprawujące rządy dołożą starań, by objąć możliwie szeroką amnestią osoby, które uczestniczyły w konflikcie zbrojnym, oraz takie, które były pozbawione wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, zarówno internowane, jak i uwięzione.

Część III

Ranni, chorzy i rozbitkowie

Artykuł 7

Ochrona i leczenie

1. Wszyscy ranni, chorzy i rozbitkowie korzystają z poszanowania i ochrony, niezależnie od tego, czy uczestniczyli w konflikcie zbrojnym.

2. Powinni oni we wszystkich okolicznościach być traktowani w sposób humanitarny i być poddani w możliwie największym zakresie i jak najszybciej leczeniu, jakiego wymaga ich stan. Nie należy czynić między nimi różnicy na podstawie innych kryteriów niż medyczne.

Artykuł 8

Poszukiwania

Gdy tylko okoliczności na to pozwolą, a zwłaszcza po walce, należy poczynić bezzwłocznie wszelkie możliwe kroki w celu poszukiwania rannych, chorych i rozbitków, ochrony ich przed grabieżą, złym traktowaniem, zapewnienia im należytej opieki, a także w celu poszukiwania zmarłych, zapobieżenia ich ograbieniu oraz w celu pochowania ich w sposób godziwy.

Artykuł 9

Ochrona personelu medycznego i duchownego

1. Personel medyczny i duchowny powinien być szanowany i chroniony. Należy zapewnić mu wszelką możliwą pomoc dla wykonania jego zadań; nie powinien on być zmuszany do wykonywania zadań nie dających się pogodzić z jego humanitarnym posłannictwem.

2. Nie należy domagać się od personelu medycznego, by wykonując swe zadania dawał jakiegokolwiek osobie pierwszeństwo z powodów innych niż medyczne.

Artykuł 10

Ogólna ochrona działalności medycznej

1. Nikt nie może być karany za działalność medyczną zgodną z etyką medyczną, niezależnie od okoliczności oraz od tego, kto z takiej działalności korzysta.
2. Osoby prowadzące działalność o charakterze medycznym nie mogą być zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z etyką medyczną lub z innymi normami medycznymi, które chronią rannych i chorych, albo z postanowieniami niniejszego protokołu, ani też do powstrzymania się od działania nakazanego przez te normy lub postanowienia.
3. Należy okazywać poszanowanie – przestrzegając przepisów prawnych obowiązujących w państwie – dla zawodowych zobowiązań osób prowadzących działalność o charakterze medycznym, dotyczących wiadomości, jakie mogą one uzyskać co do rannych i chorych będących pod ich opieką.
4. Z uwzględnieniem przepisów obowiązujących w państwie, żadna osoba prowadząca działalność o charakterze medycznym nie może być karana w żadnym trybie za odmowę udzielenia lub nieudzielenia informacji dotyczących rannych i chorych, którzy są lub byli pod jej opieką.

Artykuł 11

Ochrona medycznych formacji i środków transportu

1. Medyczne formacje i środki transportu medycznego korzystają zawsze z poszanowania i ochrony i nie mogą być przedmiotem ataków.
2. Ochrona przysługująca medycznym formacjom i środkom transportu może ustać tylko wtedy, gdy są one używane, poza ramami swych zadań humanitarnych, do działań wrogich. Niemniej ochrona może ustać dopiero po bezskutecznym ostrzeżeniu ustalającym, jeśli to możliwe, rozsądny termin.

Artykuł 12

Znak rozpoznawczy

Pod kontrolą właściwej uprawnionej władzy personel medyczny i duchowny oraz medyczne formacje i środki transportu powinny używać znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca na białym tle. Powinien on być szanowany we wszystkich okolicznościach i nie może być nadużywany.

Część IV

Ludność cywilna

Artykuł 13

Ochrona ludności cywilnej

1. Ludność cywilna i osoby cywilne korzystają z ogólnej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych. W celu uczynienia tej ochrony skuteczną, należy we wszystkich okolicznościach przestrzegać następujących przepisów.
2. Ludność cywilna jako taka, jak też osoby cywilne, nie mogą być przedmiotem ataków. Są zabronione akty lub groźby przemocy, których głównym celem jest zastraszenie ludności.
3. Osoby cywilne, jeżeli biorą bezpośredni udział w działaniach zbrojnych, nie korzystają z ochrony nakazanej przez niniejszy artykuł przez czas takiego udziału.

Artykuł 14

Ochrona dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej

Zabrania się stosowania wobec ludności cywilnej głodu jako środka walki. Z tego powodu zabronione jest atakowanie, niszczenie, zabieranie lub czynienie niezdatnymi do użytku dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej, takich jak zapasy żywności, obszary rolnicze, które ją wytwarzają, zbiory, bydło, urządzenia dostarczające wody do picia i jej zapasy oraz urządzenia nawadniające.

Artykuł 15

Ochrona budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły

Budowle lub urządzenia zawierające niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapory, groble i elektrownie atomowe, nie mogą być przedmiotem ataków, choćby stanowiły cele wojskowe, jeżeli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie tych sił i w następstwie wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej.

Artykuł 16

Ochrona dóbr kultury i miejsc kultu religijnego

Z zachowaniem postanowień Konwencji haskiej z dnia 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego, zabrania się dokonywania wszelkich ataków wrogich skierowanych przeciwko budowłom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów, a także wykorzystywania ich do wsparcia wysiłku wojskowego.

Artykuł 17

Zakaz przymusowego przemieszczania

1. Przemieszczenie ludności cywilnej z powodów związanych z konfliktem nie może być nakazywane, chyba że wymagają tego bezpieczeństwo osób cywilnych lub stanowcze względy wojskowe. Jeżeli takie przemieszczenie ma być dokonane, należy przedsięwziąć wszelkie środki w celu zapewnienia ludności cywilnej zadowalających warunków zakwaterowania, higieny, zdrowotności, bezpieczeństwa i wyżywienia.
2. Osoby cywilne nie mogą być zmuszane do opuszczenia swego własnego terytorium z powodów związanych z konfliktem.

Artykuł 18

Stowarzyszenia pomocy i działania pomocy

1. Stowarzyszenia pomocy znajdujące się na terytorium Wysokiej Umawiającej się Strony, takie jak organizacje Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca), mogą ofiarować swoje usługi dla pełnienia swych tradycyjnych zadań na rzecz ofiar konfliktu zbrojnego. Ludność cywilna może, również z własnej inicjatywy ofiarować zbieranie i opiekę nad rannymi, chorymi i rozbitkami.
2. Jeżeli ludność cywilna cierpi bardzo znaczny niedostatek z braku zaopatrzenia niezbędnego dla przetrwania, takiego jak żywność i środki medyczne, należy podjąć, za zgodą zainteresowanej Wysokiej Umawiającej się Strony, działania pomocy na rzecz ludności cywilnej, mające wyłącznie humanitarny i bezstronny charakter, i prowadzone bez czynienia różnic na niekorzyść.

Część V

Postanowienia końcowe

Artykuł 19

Upowszechnianie

Niniejszy protokół powinien być upowszechniany możliwie najszerzej.

Artykuł 20**Podpisanie**

Niniejszy protokół będzie otwarty stronom Konwencji do podpisu w 6 miesięcy po podpisaniu Aktu Końcowego i pozostanie otwarty przez okres 12 miesięcy.

Artykuł 21**Ratyfikacja**

Niniejszy protokół powinien być ratyfikowany możliwie najszybciej. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone Szwajcarskiej Radzie Związkowej depozytariuszowi Konwencji.

Artykuł 22**Przystąpienie**

Niniejszy protokół będzie otwarty do przystąpienia dla każdej strony Konwencji, która go nie podpisała. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone depozytariuszowi.

Artykuł 23**Wejście w życie**

1. Niniejszy protokół wejdzie w życie w 6 miesięcy po złożeniu dwóch dokumentów, ratyfikacyjnego lub przystąpienia.
2. Dla każdej strony Konwencji, która ratyfikuje protokół lub przystąpi do niego w terminie późniejszym, wejdzie on w życie w 6 miesięcy po złożeniu przez stronę dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł 24**Poprawki**

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona może proponować poprawki do niniejszego protokołu. Tekst każdej proponowanej poprawki powinien być przekazany depozytariuszowi, który zadecyduje, po konsultacji z wszystkimi Wysokimi Umawiającymi się Stronami i z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, czy należy zwołać konferencję w celu rozważenia proponowanej poprawki.
2. Depozytariusz zaprosi na tę konferencję wszystkie Wysokie Umawiające się Strony oraz strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu.

Artykuł 25**Wypowiedzenie**

1. W razie wypowiedzenia niniejszego protokołu przez Wysoką Umawiającą się Stronę, wypowiedzenie nabiera mocy po upływie 6 miesięcy od otrzymania dokumentu o wypowiedzeniu. Jeżeli jednak w chwili upływu tych 6 miesięcy strona wypowiedzająca znajduje się w sytuacji, o której mowa w artykule 1, wypowiedzenie nie nabierze mocy przed zakończeniem konfliktu zbrojnego. Osoby, które zostały pozbawione wolności lub których wolność została ograniczona z powodów związanych z konfliktem, będą nadal korzystały z postanowień niniejszego protokołu aż do ostatecznego uwolnienia.
2. Wypowiedzenie powinno być notyfikowane na piśmie depozytariuszowi, który o takiej notyfikacji powiadomi Wysokie Umawiające się Strony

Artykuł 26**Powiadomienia**

Depozytariusz powiadomi Wysokie Umawiające się Strony, a także strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu:

- (a) o podpisach złożonych pod niniejszym protokołem oraz o dokumentach ratyfikacyjnym i przystąpienia, złożonych stosownie do artykułów 21 i 22;

- (b) o dacie wejścia w życie niniejszego protokołu stosownie do artykułu 23;
- (c) o powiadomieniach i oświadczeniach otrzymanych stosownie do artykułu 24.

Artykuł 27

Rejestracja

1. Protokół mniejszy po wejściu w życie powinien być przesłany przez depozytariusza do Sekretariatu Narodów Zjednoczonych w celu zarejestrowania i opublikowania, stosownie do artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych.
2. Depozytariusz powiadomi również Sekretariat Narodów Zjednoczonych o wszystkich ratyfikacjach, przystąpieniach i wypowiedzeniach, jakie może otrzymać w sprawie niniejszego protokołu.

Artykuł 28

Teksty autentyczne

Oryginał niniejszego protokołu, którego teksty angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski są jednakowo autentyczne, podlega złożeniu u depozytariusza, który przekaze jego uwierzytelnione odpisy wszystkim stronom Konwencji.